

Slavoj Žižek

Ordlista

Tysk idealism – Beteckning på den dominerande utvecklingen i tysk filosofi efter Kant från ca 1790 – 1830. Huvudgestalterna är Kant, Fichte, Schelling och Hegel. Marx kommer också ifrån denna tradition men bröt senare med den.

Jacques Lacan – Fransk psykoanalytiker med central betydelse för fransk filosofi under 60 och 70-talet. Vidareutvecklade Freuds teorier och grundade den psykoanalytiska riktning “lacaniansim”. Žižek använder Lacans tankar i sitt filosofiska tanke-system.

Diskurs – En struktur som formar avsändarens relation till sin mottagare. Ex. universitetsdiskursen - här framställer man sina utsagor som “sanning” och inte ens egna personliga uppfattning.

Universitetsdiskursen - avsändaren av budskapet identifierar sig med själva kunskapen. “Det är allmänt känt att...”. “Vetenskapen har bevisat att...”. “Att fritt konsumera och bedriva näringsverksamhet är frihet och därmed en obestridd, universell rättighet”.

Analytikerns diskurs - avsändaren erkänner och medvetandegör sin personliga position. Denna diskurs kännetecknar det kritiska ifrågasättandet och är inte förmögen att etablera nya kunskapssystem - syftet är främst att “revolutionera” gängse uppfattningar och “fakta”. Genom att gå in i den här diskursen undgår man att göra samma ödesdigra misstag som avsändaren i universitetsdiskursen, det vill säga, att inte erkänna att man alltid är en del av den verklighet som man försöker förklara.

Ideologi – Enligt Žižek är verkligheten ideologi till skillnad från Marx som menade att ideologin skyler verkligheten. Det går därför aldrig att påstå exempelvis att ideologierna har försvunnit. En vanlig ideologi i vår samtid är enligt Žižek cynism - vi vet mycket väl vilka hot som väntar (ex. klimatet) men lever som om vi inte vet.

Žižeks hållning är här ganska speciell - världen eller verkligheten är inte “hel”. Mitt i samhällets existens finns en ofullständighet - sociala motsättningar - som är omöjliga att lösa. Ideologin har som funktion att skyla denna omöjlighet. Kommunismens ideologi översätter omöjligheten till “klasskonflikt”. Sverigedemokraterna översätter den till “mångfald” eller den “kulturellt främmande”.

Analysanden – ”Patienten” i psykoanalys, eller den som ska hjälpas att förstå sig själv. Žižek vill att läsaren av hans texter ska fungera som en slags analysand; med hans texter försöker han skapa en förändring i vårt sätt att tänka.

Dödsdrift – Freuds teori om människans inneboende drift till självdestruktivitet och förstörelse. Freud kompletterade sin teori om lustprincipen - att människan är lustvarelse som ständigt söker njutning - med dödsdriften i samband med det första världskrigets tragedier.

Instuderingsfrågor

- 1: Žižek utgår från Marx uppmaning att inte bara tolka världen, utan också förändra den. Vad är det för slags förändring?
- 2: Vad menar Žižek med att den mänskliga naturen är ofullständig och hur påverkar det politiken?
- 3: Om ingen ideologi kan göra anspråk på att vara en fullständig lösning på samhällsproblemen, hur är det då möjligt att bedriva politik?

Länktips/Tips på material

<https://www.iep.utm.edu/Žižek/>

Žižek om att lära av Trump och göra det förbjudna

<https://www.independent.co.uk/voices/donald-trump-pittsburgh-synagogue-shooting-democrat-pipe-bombs-brett-kavanaugh-global-left-altright-a8606611.html>